
Szestno, st. II (Ptasia Wyspa), gm.
Mrągowo, woj.
warmińsko-mazurskie, AZP 21-69/7

Informator Archeologiczny : badania 34, 124-125

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

SZESTNO, st. II (Ptasia Wyspa), gm. Mrągowo, woj. warmińsko-mazurskie, AZP 21-69/7

- sezonowe obozowiska kręgu kultur z ceramiką sznurową i kultur strefy leśnej (neolit i wczesna epoka brązu)
- osada grupy warmińsko-mazurskiej kultury łużyckiej (schyłek epoki brązu i początek wczesnej epoki żelaza)
- osada kultury kurhanów zachodniobałtyjskich (wczesna epoka żelaza)

Jezioro Sałęt jest jednym z licznych położonych na Pojezierzu Mrągowskim jezior rynnowych z nierównym dnem, którego wyniosłości tworzą pagórkowate wyspy, wznoszące się wysoko nad lustro wody. Należy do nich Ptasia Wyspa położona w odnodze jeziora zwanej Sałęt Mały. Ma ona ponad 1 ha powierzchni i wznosi się na około 8 m nad taflą jeziora. Wyspa była przed wojną użytkowana jako sezonowe pastwisko dla bydła, obecnie zaś jest własnością Gospodarstwa Rybackiego w Mrągowie i stanowi nieformalny rezerwat ptactwa wodnego – licznie zamieszkujące tam mewy i rybitwy odlatują z końcem lipca, co umożliwia rozpoczęcie badań dopiero w sierpniu.

W 1978 r. wstępne badania sondażowe i penetracja powierzchniowa potwierdziły występowanie na całym obszarze wyspy materiału zabytkowego.

Badania wykopaliskowe przeprowadzone od 7 sierpnia 2000 do 3 września 2000 r., na stanowisku II w Szestnie – Ptasia Wyspa stanowiły kontynuację prac rozpoczętych w 1978 r. i prowadzonych w latach 1995-1997. Z ramienia Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego kierował nimi prof. Wojciech Nowakowski, za przebieg prac terenowych (eksploracja, dokumentacja) była odpowiedzialna Magdalena Nowakowska (autorka sprawozdania). Prace prowadzono w ramach letnich ćwiczeń wykopaliskowych dla studentów Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, wzięło w nich udział 5 studentów. Projekt finansowany ze środków własnych Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Badania prowadzono systemem arowym, w nawiązaniu do siatki arowej stanowiska założonej w 1978 r. Podstawową jednostką badawczą był wykop o powierzchni 0,25 ara.

Ogółem w bieżącym sezonie przebadano 106 m². Na odsłoniętym obszarze zlokalizowano w całości 20 obiektów osadniczych. Zarejestrowano także skraje 4 obiektów, których dalsza część znajdowała się poza obrębem wykopu. Z powodu ograniczeń terminowych eksploracja tych obiektów była niemożliwa. Po zadokumentowaniu zostały zabezpieczone folią i pozostawione do eksploracji w przyszłym sezonie.

Prace na stanowisku były utrudnione niesprzyjającą aurą, częste opady deszczu i burze wielokrotnie uniemożliwiały eksplorację bądź powodowały skrócenie czasu pracy.

Specyfika gleby, którą jest pokryta wyspa, w dużym stopniu utrudnia odczytywanie warstw. Ponieważ teren jest miejscem lęgowym ptactwa wodnego, pierwszą warstwę stanowi guano (miąższość około 15 cm). Ptasię odchody powodują silne zakwaszenie gleby, co z kolei przyspiesza rozkład substancji organicznych. Wszystkie te czynniki sprawiają, że ziemia ma tutaj bardzo małą spoiłość i warstwa humusu ma zabarwienie ciemnobrunatne, czasami czarne, co utrudnia precyzyjne rozróżnienie warstwy humusu od zalegającej pod nią warstwy kulturowej. Dodatkowo już w warstwie humusu licznie występują fragmenty ceramiki.

Podczas eksploracji rozróżniono następujące warstwy:

1 – guano; 2 – humus; 3 – strop warstwy kulturowej przemieszany ze spągiem humusu; 4 – warstwa kulturowa; 5 – żółty piasek z przemykami warstwy kulturowej; 6 – calec (żółty piasek lub glina).

Wszystkie warstwy w bardzo dużym stopniu zostały zniszczone, a przy tym przemieszane przez działalność gryzoni i płazów zamieszkujących wyspę.

Zarysy obiektów zlokalizowanych w tym sezonie były uchwytne pod warstwą kulturową, na poziomie żółtego piasku z przemykami, pierwotnie więc ich miąższość mogła być większa.

Wstępna analiza materiału ceramicznego pozyskanego w tym sezonie potwierdza dotychczasowe ustalenia o najintensywniejszym zamieszkiwaniu wyspy u schyłku epoki brązu i w początkach wczesnej epoki żelaza, co w literaturze jest identyfikowane z osadnictwem ludności grupy warmińsko-mazurskiej oraz kultury kurhanów zachodniobałtyjskich.

Dotychczasowe, wstępne wyniki prac pozwalają stwierdzić, że pierwsze ślady osadnictwa na Ptasiej Wyspie sięgają neolitu i wczesnej epoki brązu. W tym okresie wyspa stanowiła dogodne miejsce dla krótkotrwałych obozowisk ludności kręgu kultur z ceramiką sznurową i kultur strefy leśnej, co potwierdzają niezbyt liczne fragmenty naczyń ceramicznych, zabytki kamienne oraz krzemienne znajdujące w humusie oraz w warstwie kulturowej.

Tegoroczne badania potwierdziły, że osada znajdująca się na Ptasiej Wyspie należy do kategorii osiedli obronnych typowych dla kultury kurhanów zachodniobałtyjskich oraz wcześniejszej grupy warmińsko-mazurskiej kultury łużyckiej. Osady te lokowano na naturalnych bądź sztucznych wyspach i wzniesieniach otoczonych wodą lub bagniskami.

Dotychczas nie odkryto zarysów konstrukcji naziemnych – mieszkalnych, jednak wszystkie odkryte obiekty mają charakter jam osadniczych gospodarczych; można wyróżnić kilka palenisk.

Niewielkie rozmiary wyspy umożliwiają przebadanie całego stanowiska, co byłoby niezwykle ważne dla pełnego rozpoznania struktury zabudowy wewnętrznej oraz analizy chronologicznej ceramiki schyłku epoki brązu i wczesnej epoki żelaza.

Pozyskane zabytki i dokumentacja z badań są przechowywane w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Badania wykopaliskowe na stanowisku oraz powierzchniowe wokół jeziora Sałęt będą kontynuowane w kolejnych sezonach.

Sztynwag, st. 4, gm. Grudziądz, woj. kujawsko-pomorskie, AZP 31-44/28

patrz: neolit

Szynych, st. 13, gm. Grudziądz, woj. kujawsko-pomorskie, AZP 31-44/28

patrz: paleolit

Święty Wojciech, st. 7, gm. Międzyrzecz, woj. lubuskie, AZP 51-14/22

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

Truskolasy, st. 8, gm. Wręczyca Wielka, woj. śląskie, AZP 85-45/5

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

Urzejowice, st. 8, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie, AZP 104-80/10

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

Wapniarnia, st. 129, gm. Trzcianka, woj. wielkopolskie

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

Wieliczka-Rożnowa, st. 13, gm. *loco*, woj. małopolskie, AZP 104-57/13

patrz: neolit